श्रीगणेशायनमः नत्वागुरूपदद्वंद्वंबालानांसुखबुद्धये क्रियतेवासदेवेनश्रुतबोधप्रबोधिनी १ श्रोत्रजप्रवृत्तैचिकीर्षितग्रंथेनानुप
योगीनेवग्रंथे प्रीतिर्जातीतेन छंदसामिति ग्रंथकृत्र कथयति अहंकालिदासकविरेतंश्रुतबोधंसंप्रवक्ष्यामिकथयिष्यामितंकंचे
नश्रुतमात्रेणछंदसोअनुष्टुप्वादीनांलक्षणेअसाधारणधर्मेबुध्यतेसायतेनतछंदोज्ञानायछंदःकोशादयोऽनेकेग्रंथाःसंतिकिम
पूर्णैरनेकैस्तैरेतत्प्रशंसांकोनिरस्यतिकथंभूतंश्रुतबोधंअविस्तरनविस्तरोवाकृत्स्नयास्मिन्सअविस्तरतंछंदःकोशादीनांविस्तरत
त्वात्श्रुतमात्रेणज्ञानात्लक्षदृष्टांतयोःएकवचस्यान्नात्रनवालानांछंदोज्ञानेनुज्ञानात् अत्रनुलक्षणदृष्टांतयोःस्वस्वपद्यएवनिरूपण
त्र

छंदसांलक्षणंयेनश्रुतमात्रेणबुध्यतेतमहंसंप्रवक्ष्यामिश्रुतबोधमविस्तरं १ संयुक्ताद्यंदीर्घंसानुस्वारंविसर्गमंत्र्यंविजेय
मक्षरंगुरुपादांतस्थाविकल्पे २ यस्माज्जघनेपादेद्वादशमात्राःतथाचतीयेपि अष्टादशद्वितीयेचतुर्थकेपंचदशसार्या ३ ॥

श्रुतबोधत्वंएतान्वार्थंसंज्ञेयमितिसूचितं १ इदानीमस्यछंदोग्रंथस्यगुरुलघुमात्रानिरूपणीयत्वात् प्रथमतोगुरुलक्षणमाह संयुक्त
द्यमिति एवंविधमक्षरंगुरुर्विज्ञेयंकिंलक्षणं संयुक्ताद्यं संयुक्तंद्विअक्षरंसंयुक्तंतस्य आद्यआदौवर्त्तमानंदीर्घंद्विमात्रंसानुस्वारं अनुस्वारेणसह
वर्त्तमानंविसर्गंसामिश्रंविसर्गेणसामिश्रंतत्र पादांतस्थोक्तस्यचतुर्थीभागःपादःतस्थोतास्थोवैकल्पेनगुरुर्विज्ञेयंगुर्वीयंलक्षयेत्तांपाल
घुभवंतिलक्षयेगुर्वंपेत्तांपागुरुभवंतेइतिअयेसायावत्व्याख्येतिः उक्तंचएकमात्रोभवेद्ह्रस्वोद्विमात्रोदीर्घउच्यते त्रिमात्रोप्लुतोज्ञेयोव्यंजनंचा
र्द्धमात्रकमिति २ इदानीं आर्य्याछंदसामर्थ्यत्वंदर्शयन आदौ आर्य्यालक्षणमाह यस्येति इदानींलघुगुरुस्वानमाह ह्रस्वंदीर्घोधोनत्वात्प्र
संगतोह्रस्वादीन् दर्शयतिसाआर्य्याज्ञेयासाकामस्याःप्रथमेपादेद्वादशमात्राभवंति ऽऽऽ।। तथातेनैवगुरुस्वारेणतृतीयेपि द्वादशमात्राभवंतिऽ
।ऽऽऽद्वितीयेपादेअष्टादशमात्राभवंति ऽऽऽ।ऽऽऽ चतुर्थकेचतुर्थएवंचतुर्थकेतास्मिन्प्रंचदशमात्राभवंतिऽ।ऽऽ।।

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Siddhanta eGangotri Gyaan

रुद्रवज्रा लक्षणमाह यस्यांत्रिरेतिहगन्यावि लज्रौकृतेहसकांतेगत्याजगमनेनविलज्रौकृतालज्रौताहसस्य कांतिपत्याः सातत्संबोध
नेकवींद्राःकवीश्वरास्तांरुद्रवज्रांब्रुवंतेकथयंतितथाकांयस्यांहसजेद्यैर्भजेजद्येयस्याः ततस्तेवद्भौयस्यांत्रिषटसप्तमाक्षरौयंचसप्तम
मंचाक्षरंतद्दतनेनैवप्रकारेणनवमंचद्रुतंस्यात्ऽऽऽऽऽऽऽऽ१८उपेंद्रवज्रालक्षणमाहयदीदमद्यन्मदनेन
मदःप्रमदमाद्यनमदनोयस्याःसाप्रमदनाद्यन्मदनातत्संबोधनेकवींद्रःतदानींउपेंद्रवज्राकथिताःतदनोक्त्वाद्रुतंवृत्तं
शामनोवर्णोयस्याःसातत्संबोधनेयदिदंद्रवज्राचरणेषुपूर्वंचरणेलघोभवतीतिऽऽऽऽ४४१९वंशस्थलक्षणमाहउपेंद्रवज्रेतिहे

यस्यांत्रिषटसप्तमनक्षरंस्याद्रुतंसजेद्यैनवमंचनक्षरंतत्यागविलज्रौकृतहंसकांतेनामिंद्रवज्रोब्रुवंतेमुनींद्राः १९यद्रौद्रव
ज्राचरणेषुपूर्वंभवंतिवर्णाःलघवःसवर्णेप्रमदमाद्यन्मदनेतदानींमुपेंद्रवज्राकथिताकवींद्रैः २०उपेंद्रवज्राचरणेषुसंतिचेद्गुरुर्नवर्णःलघवोपरंकृतामदोलसद्भृंगविजृंभकामकामुकेवदंतिवंशस्थमिदंबुधास्तदा २१यत्रद्वयोरप्यनयोस्तु
वापादाभवंतिसीमंतिनिचेद्रकांतेद्विद्विराद्यैःपरिकीर्तितासाप्रमुज्यतामित्युपजातिरेषा २१आख्यानकीस्यात्प्रकटोकृताथैपद्रु
द्रवज्राचरणःपरःस्याद्उपेंद्रवज्रा चरणेत्रयोन्यैमनोविलोक्याविरतौपरौ २२
मदोल्लसद्भृंगविजृंभकामकामुकेमदेनउल्लसतीमदोल्लसंत्यौचतोभ्रुवोचमदोल्लसद्भृंगविजृंभकामुकं
नेबुधावदंतिनातद्वाइदंवंशस्थवदंतितदाकदायदिचेत्उपेंद्रवज्रायाःपूर्वोक्तायाःचरणेषुपादेषुप्रथमेद्वितीयेकृताःगुरवःकृतोनुपांत्यवर्णाःप्र
त्यंउपसमीपवर्तिनाःलघवःसंतिऽऽऽऽऽऽऽऽ२०उपजातिलक्षणमाहयत्रत्रयेतिहेचंद्रकांतचंद्रस्यैवकांतासाचंद्रकांताचंद्रकांतात
संबोधनेएषाप्रादोभवाःप्राद्याःतैःप्राद्यैर्विद्वद्भिःपंडितैःरीतिपरिकीर्तिताकथितारीतिकिंसाउपजातिःपृथग्जनेयत्रयत्रयेयेद्रुवज्रोपेंद्रवज्रयोःपा

CC-0. Mumukshu Bhawan Varanasi Collection. Digitized by eGangotri Sarada Peetham

CC-0. Jangamwadi Math Collection. Digitized by eGangotri

आख्यानकीमाह आख्यानकीति हे प्रकटीकृतार्थे प्रकटीकृता प्रकाशिता अर्था भवा दृश्यया सातत्संवोधने असौ मनीषिणि तेनउक्ता कथिता इति किं यदि चेत् प्रथमतः उद्वज्रा चरणे स्यात् अन्यैः तैस्तैः वैतालीयैः वज्रा चरणे यत्र भवति तदा आख्यानकी स्यात् कथं भूता आख्यानकी विपरीता पूर्वपादोनस्या सा विपरीतपूर्वोऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽ ३२ अथोद्दिष्टलक्षणमाह आद्यमक्षरमिति हे इंदुवदने उद्वेगुरु वन्मुखं चंद्रस्य स्यात् दुमुखेति सं बोधनेकचयः तारयोद्धतावदेति नो कायत्र आद्य अक्षरं अतपरेण तादृपकेसघ्नमनवनंतया अंतिकंवदीघंगुरु जायतेऽऽऽऽऽऽ ३४ स्वागतालक्षणमाह अक्षरेति हे सुनयने यस्या सा सुनयनातत्संबोधने हे विनीतशीले नीतिर्यस्या सा प्रत्यक्षं तेर्यविनीतातत्संवुद्धौ असौ प्राक्तनैः पुरातनैः कविभिः सैवरेयोद्धतेवस्वागतइति कथिता असौ कायत्र यस्यां यो द्धतायानवमं अक्षरं शमाक्षरं

आद्यमक्षरमनस्तनीयकं सप्तकं चनवमंतयोर्यतिमंदीर्घमिदुमुखि वयत्र जायतेतोवदेति कवयोरोद्धतो २२ अक्षरं चनवमं दशमं च्यत्यस्याद्रव तिपत्रविनियतेप्राक्तनैः पुरैवते पदेशेवस्वागतेतिकविभिः कथिताऽसौ २३ सप्तती यकवयुग्मगते नवनवविरतिर्भ्रमरंगुरुचेत्रवनीनयनोधरसारा नंदनतोटवकवटतिर्मिदिरायं २४ द्रुतोदकस्यगुरुपंचमकं विकिलंविन्नासिनिनदादरकंतरसाद्यरंगुरुनवेद्रुदवले प्रमितालिरेलिकविभि कथिता २६ अथिद्रुतेदधियत्रचतुर्थकंगुरुचयाप्रमकंदशमंतयाविरतिनंचदलेद्रुतविलंबितेसुपरिपूर्णे २७ प्रथमाक्षरमादिष्टतीयपो द्रुतविलंबितकपंचपादयोः यदिनात्रदकमनेदलेखतिसंदसिसाहरिणीपुना २८ पादाद्यं चतुर्थंतथासप्तमंचेन्यैर्वाक्षरैरुक्तमनेकादाद्यंप्रस्तुवंविद्धि वक्त्रारविदेनदुक्तवतीदुर्जेयप्रघाते २९ इतिश्रीवीरेश्वराभाषणे हेइंदुमुखीदीर्घंषष्ठंउदंपस्या सातंसंबोधनेसतीविद्धलेदुतविलंबितमिति

उपदिष्टमनेनवेदं यत्रचतुर्थकं यदाक्षरंसप्तकं सप्तनसहचर्तमानं दशमंतथैवविरतिर्नवमंचतुरुच्यते ॥ऽऽऽऽऽऽऽऽ ३१ हरिणीपुनरेतल्लक्षणमाह प्रथमाक्षरेत्रिसुंदरी

तदाशहरिणीपुना भवतिसप्तकादयदाक्षरं यदिचतुर्थकंनसभरा मनाश्चपुनर्यदा ततोवदंतिहरिणीमिमांमुनिमतांबुधाः प्रथमाक्षरात्रनवमी ॥ऽऽ

ऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽऽ

हंसीलक्षणमाह मंदाक्रांतेति हे कमलवदने कमलवद्वदनं यस्याः सा तत्संबोधनं हे कमलवदने यस्याः सा हंसी ज्ञेया कथंभूता
नद्विद्विः नत्तद्वेवेतीतद्विद्यानंतरमिदिताकथिता सा कायत्र हंसालंकारे अलंकारेरमणैः सह वर्त्तते तिसालंकारोद्
संपूर्णो पदमंदाक्रांता अत्यर्थति अत्येयवो अंत्या अंत्या श्वासो यति अंत्यर्थतिः सद्भा दंतरतारदिता मवंति द्वयतीतु बउलक्ष
णो भवतः ऽऽऽऽ।।।।ऽ४४० शार्दूलवीक्रीडितलक्षणमाह आद्यश्चेति हे पूर्णविधानेनपूर्णश्वासो हे दुश्चतदानने यस्यासा ते
संबोधने वाव्यरसिकाः तद्वत्तेशार्दूलविक्रीडितं यत्रचेतितत्कंतरतद्विरतमेत्रा द्याः त्रयोवर्णाः गुरवोभवंतियत्र तत्तत्र श्वाकृत

मंदाक्रांतामयतिरहितासालंकारे भवतियदिसातद्धि हे द्विः ध्रुवमभिः दिताज्ञेयाहंसीकमलवदने ४० आद्यश्चेत्
दुश्चवस्त्रयःविरतमेषकस्तथाचाष्टमस्तन्यकादशातसूर्यस्तदनु चेकादशाद्यौततः नाडतैर्मुनिभिश्चयत्रविरतिः पूर्णे
दुविधानेनेतद्वदनेकांत्रवदतिकांत्रविरतिकाः शार्दूलविक्रीडितं ४१ चत्वारोयत्रवर्णाः त्रयमनलघवः षष्ठकस्तत्रनोपि।
द्वौतावत्रोडशाद्यौमद्गमदतिलकेनोडशौत्तौतथात्योरंमास्तोरुकांतेमुनिमुनिभिरुदयतेचेद्विरामोवालेव
द्वैः केवीद्वैस्तनुनिगदितास्त्रग्धरासाप्रतिष्ठा ४२

इत्तन्विएकादशतः त्रयगुरवोभवंतितदत्तु चेदशादशाद्यौ अक्षादशास्याद्यौषोडशतत्र दशैगुरुस्तत्रवतः साईतैर्द्वादश
शभिः मुनिभिः सत्रग्धरालक्षणमाह चत्वारोयत्रेति हे वालेकवीद्वैः सास्त्रग्धरानिगदिताकथिताताकायत्र हेमृगनयनति
लके मृगमदकस्तूरिकांतेतिलके प्रथमंचत्वारोवर्णाः अलघवोगुरवोभवंतियत्रतत्रतोपि अलघूभवतः द्वौतावत्तथोडु
शाद्यौषोडशास्याद्यौचतुर्दशकंत्र्यधिकंचेत्तत्रभवतोडशास्य अंत्यौ अलघूभवतः हरभा

CC-0. Mumukshu Bhawan Varanasi Collection. Digitized by Sarayu Trust. eGangotri

शिरवरणीलक्षणमाह यदिप्रा-द्यौतिरेजघनामोजघनयोर्जघयोरामोगः विस्तारस्तेनभोगेसुदरिसाशिरवरिणीभवतिसाकायस्याः
देकालिनकमलेकालिनकमलेयस्यासातत्सवोधनपदिप्रा-द्यप्रथमेवर्णेदृस्वोभवतिद्वितीयेऋतिसुनारीतृतीयेप्रकृत्यास्वमावेनसुकुमारेऽ
ङ्गेयस्याःसातत्सवोधनेतनुःयकःकामरोयंचवर्णेदृस्वारचितः हेसुतनुसायास्यउपांतेनसहितास्त्रयोवर्णेदृस्वाःरसैःयाऽऽन्नैःईशैःएकादश
शभिश्छविरतिविश्रामोभवतिऽऽऽ